ASOS JOURNAL

The Journal of Academic Social Science

Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Yıl: 9, Sayı: 115, Nisan 2021, s. 365-384

ISSN: 2148-2489 Doi Number: <http://dx.doi.org/10.29228/ASOS.49676>

Yayın Geliş Tarihi / Article Arrival Date
25.02.2021

Yayımlanma Tarihi / The Publication Date
29.04.2021

Mehmet AYHAN

Yıldız Teknik Üniversitesi, Temel Eğitim
devrn2763@gmail.com

Dr. Mehmet Nur TUĞLUK

Yıldız Teknik Üniversitesi, Temel Eğitim
mntugluk@yildiz.edu.tr

ÇOCUK HAKLARI PROGRAMININ EBEVEYNLERİN ÇOCUK HAKLARI TUTUMUNA OLAN ETKİSİ

Öz

Çocuk hakları, çocukların; fiziksel, sosyal ve bilişsel yönden gelişimini destekleyen, çocukları dil, din, renk ayırt etmeksizin her ortamda korumayı amaçlayan uluslararası imzalanmış sözleşmeler ve antlaşmalarla korunan haklardır. Çocuk haklarını, çocukların tanınmasından öte çocukların içinde doğduğu, yaşadığı ve kişiliğinin temellerinin atılmasını sağlayan aile ortamlarındaki yetişkinlerin, ebeveynlerin, tanınması gerekir. Yapılan çalışmalar ailelerin çocuk hakları konusunda bilinçlendirilmesi gerektiğini ortaya koymuştur. Bu doğrultuda yapılan bu çalışmada ailelerin çocuk haklarına ilişkin tutumu geliştirmek adına ebeveynlere yönelik çocuk hakları programı oluşturulmuştur. Yapılan bu çalışmanın amacı, ebeveynlerin çocuk haklarına ilişkin tutumlarının, ebeveynlere yönelik hazırlanan çocuk hakları programına göre değişimini incelemektir. Bu amaç ile bu çalışma nicel araştırma desenlerinden öntest-sontest kontrol gruplu deneysel desen ile yapılmıştır. Çalışmaya Gaziantep il merkezinde bulunan, çocuğu okul öncesi eğitimine devam eden, 15 deney 15 kontrol grubu olmak üzere toplamda 30 ebeveyn katılmıştır. Programın etkililiğini ölçmek adına ön test, son test ve kalıcılık testlerinde Yurtsever (2009) tarafından geliştirilen “Ebeveynlere Yönelik Çocuk Hakları Tutum Ölçeği” kullanılmıştır. Veriler SPSS 21 paket programı

¹yardımı ile Mann Whitney U Testi ve Friedman Testi kullanılarak analiz edilmiştir. Analizler neticesinde, çocuk hakları programına katılan ebeveynlerin, çocuk haklarına ilişkin tutumlarının toplam puanında olumlu yönde bir artış olduğu görülmüştür. Yapılan çalışmanın sonucunda örneklemdaki ebeveynlerin çocuk hakları konusunda eğitim almalarının, ebeveynlerin çocuk haklarına ilişkin tutumlarını geliştirdiği sonucuna ulaşılmıştır. Çalışmanın sonunda uygulamalara ve araştırmalara yönelik bazı önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar kelimeler: Çocuk hakları, Aile Eğitimi, Ebeveyn, Tutum, Program Geliştirme

THE EFFECTS OF THE CHILD RIGHTS PROGRAM ON PARENTS' CHILD RIGHTS ATTITUDE

Abstract

Children's rights, children; these are the rights that support their physical, social and cognitive development, aim to protect children in every environment regardless of language, religion and color, and are protected by internationally signed conventions and treaties. Children's rights should be recognized by adults and parents in family environments where children are born, live, and provide the foundation for their personality. Studies have revealed that families should be made aware of children's rights. In this study, a child rights program was created for parents in order to improve the attitude of families regarding children's rights. The purpose of this study is to examine the change of parents' attitudes towards children's rights according to the child rights program prepared for parents. For this purpose, this study was conducted with an experimental design with pre-test and post-test control group, one of the quantitative research methods. A total of 30 parents, 15 experimental and 15 control groups, who are in the city center of Gaziantep, whose children are attending pre-school education, participated in the study. In order to measure the effectiveness of the program, the "Child Rights Attitude Scale towards Parents" developed by Yurtsever (2009) was used in the pre-test, post-test and permanence tests. The data were analyzed with the help of SPSS 21 package program using Mann Whitney U Test and Friedman Test. As a result of the analysis, it was observed that there was a positive increase in the total score of the attitudes towards children's rights of the parents participating in the child rights program. As a result of the study, it was found that sample parents' training on children's rights improved their attitudes towards children's rights. At the end of the study, some suggestions were made for applications and researches.

Keywords: Child Rights, Family Education, Parents, Attitude, Program Development

¹ Bu makale Mehmet AYHAN'ın "Okul Öncesi Eğitime Devam Eden Çocukların Ebeveynlerine Yönelik Hazırlanan Çocuk Hakları Programının Ebeveyn Çocuk Hakları Tutumuna Etkisi" isimli tezinden üretilmiştir.

Giriş

Çocukluk, tarih boyunca birçok medeniyet tarafından anlaşılmaya çalışılmış ve bunun neticesinde sürekli değişime uğrayarak, birçok farklı anlamlandırmalarla nitelendirilmiş bir kavramdır (Stearns, 2018). İlk çağlarda çocuklar, ailesi tarafından bir yük olarak algılanmış ve aileye fayda sağlayamayacak nitelikte olan çocukların, ölümle sonuçlanan sonları olağan bir hal almıştır (Akyüz, 2018). Aynı şekilde çocuğun yetiştirilme biçiminde devletin istediği insan modeline (güçlü, savaşçı) uygun çocuk yetiştirme şekli de bu dönemde görülmektedir. Orta çağda çocukluk kavramının hâlâ yetişkinlikten ayırt edilemediği, çocukluğa yüklenen birçok mitolojik (günahkâr, kurban, çıplak çocuk) misyonun çocukları zedeleyici nitelikte olduğu, çocukluk kavramının 17.yüzyıla kadar oluşmadığı, çocukların bir yetişkinden farksız olarak beslenildiği, giydirildiği belirtilmiştir (Aries, 1962). Çocukluk döneminin yetişkinlikten ayrı bir dönem olarak görülmemesi, çocuklara verilen önemin yetersizliğini ön plana çıkararak çocukluğun, yetişkinliğe geçişte prototip niteliğindeki bir basamak olarak görülmesine sebep olmuştur (Özcan, 2017). 17. Yüzyıla gelindiğinde çocuklar, toplum içerisinde fark edilmeye başlanıp, bu dönemde kıymetli görülen portrelere konu olmuşlardır (Aries, 1962). 19. ve 20. Yüzyıla gelindiğinde ise sanayi devriminin tüm dünyaya hâkim oluşu, çocukların iş gücü olarak kullanılmasına neden olmuştur. Fakat buna rağmen zengin ailelerin çocukları, çocukluk denilen pedagojik dönemlerini yaşlarına uygun olarak geçirirken fakir ailelerin çocukları ise yetişkinlerin dünyasına itilmiştir (Zelizer 1994; Aktaran: Sak 2018:47). 1. Dünya Savaşı ve 2. Dünya Savaşı sonucunda ise özellikle kadınlar ve çocuklar içinden çıkılmaz travmalar geçirmişlerdir (Duyan & Adıgüzel, 2017). 20. ve 21. Yüzyılda bilimin ilerlemesi ve özellikle psikolojinin gelişmesi sonucunda çocuğa karşı var olan bakış açısı olumlu yönde değişmeye başlamış ve çocukların, çocukluklarını yaşayabilmeleri adına birçok anlaşıma ve doktrin imzalanmıştır. Kısacası çocukluk, çocuğun çocukluğunun elinden alındığı bir anlayıştan, çocukluğun özel bir dönem olduğunu ileri sürüp, çocuğu merkeze alındığı bir anlayışa evrilmiştir (Sağlam & Aral, 2016). Bu anlayışın bu denli gelişmesinde 20. ve 21. Yüzyılda, çocuklara yönelik hazırlanan hakların ele alındığı uluslararası antlaşmaların payının oldukça fazla olduğu söylenebilir.

Çocuklara yönelik hazırlanan uluslararası antlaşmaları incelediğimizde ilk olarak karşımıza 1924 yılında, 1. Dünya savaşının hemen ardından imzalanan Cenevre Çocuk Hakları Bildirgesi çıkmaktadır. Çocukları korumayı ve yaşatmayı temel alan bu sözleşme daha sonradan çocuklara yönelik imzalanacak olan uluslararası antlaşmaların taslağını oluşturmuştur. Bu bildirinin ardından, 1948 yılında imzalanan insan hakları bildirgesi, geniş çapta insan haklarını tanımlayan ve koruyan, birçok devletin iç hukukuna ve ayrıca uluslararası mahkemelerin tüzüğüne, yasasına yansıyan temel insan haklarından oluşmuştur (Merey, 2018). 1959 yılında Birleşmiş Milletler tarafından oluşturulan Çocuk Hakları Bildirisi çocuklara yönelik hazırlanan ikinci uluslararası çocuk hakları taslağını oluşturmuştur. Bu taslağın üzerine 1989 yılında, çocuk haklarını hukuksal bir yapı içerisine katmak ve böylece bu hakları güvence altında tutmak amacıyla Polonya önderliğinde Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi oluşturulmuş ve taraf devletlerce imzalanmıştır (UNİCEF, 1989). Dünyadaki tüm çocukları gözetin, kollayan ve her alandan gelişmelerini amaçlayan, hukuksal açıdan çocuklara tanınan haklara çocuk hakları denir. Bir insanın doğar doğmaz kazandığı ve 18 yaşına kadar devam eden, yaşama, korunma ve eğlenme gibi konuları içeren haklardır. (Akyüz, 2018). Çocuğun tüm gelişim boyutlarını dikkate alarak bedensel, zihinsel, psiko-sosyal ve duygusal açıdan özgür ve onurlu bir şekilde hukuksal açıdan korunan haklara çocuk hakları denir(HEGNAUER 1964; Aktaran: Akyüz 2018:6).

Çocuk hakları, çocuklar için tehtih unsuru sayılan durumlardan onları korumayı ve geliştirmeyi hedefleyen; yaşama, sağlık, barınma gibi yaşamsal ihtiyaçların güvence altına alan haklardır (Nelken 1998; Aktaran: Erbay 2019:29). Çocuk haklarının tanımını ne kadar yaparsak yapalım karşımıza sürekli olarak; korumak, geliştirmek, güvence altına almak gibi bazı genel kavramlar çıkmaktadır. Kuşkusuz çocuk hakları tanımlarının sürekli genel bir boyutta ele alınmasının mantıklı bir sebebi vardır. Çocukluğun bir olgu olduğu, değişip geliştiği gerçeği; çocuk haklarının da ihtiyaçlar halinde sürekli gelişip değişeceğini ve bu nedenle dar ve özel manada bir çocuk hakları tanımının yapılamayacağını ortaya koymaktadır. Burada üzerinde durulması gereken durum çocuk hakları tanımının yerine çocukların bu hakları genel çevresiyle tanıyor olmalarının gerekliliğidir.

Çocukların, çocuk haklarını bilmesi başta çocukların gelişimleri olmak üzere aile ve toplum değerlerinin de pozitif yönde gelişmesine son derece önemli bir katkıda bulunur (Akyüz, 2018; Karakaş & Çevik, 2016; Kükürtcü, 2011). Çocukların, çocuk haklarını bilmesinin yanı sıra ailelerin de çocuk haklarını bilmesi, tanınması ve bu haklar için uygulanabilir ortamlar oluşturması, bu hakların günlük yaşam içerisi adepte edilmesi ve uygulanması aşamasında son derece etkilidir (Dinç, 2015; Washington, 2010). Çünkü çocuk, kişiliğinin ve kimliğinin büyük kısmını 0-6 yaş aralığında ailesinin yanında oluşturur. Bu kimlik, çocuğun hayat boyu yaptığı ve yapacağı birçok duruma etki eder. Bu sebepten çocuğun 0-6 yaş aralığında olduğu ve okul öncesi dönemini de kapsayan bu yıllar son derece ciddi bir öneme sahiptir (Freud, 2013; MEBB 2013). Bu dönemin olumsuz olarak geçirilmesi çocuğun, gelecekteki eğitim ve öğretim yaşamının yanı sıra sosya-duygusal yaşamını da olumsuz yönde etkileyeceği düşünülmektedir (Dockett & Perry, 2016). Bu yapı içerisinde çocuğa verilecek olan erken çocukluk eğitiminin, çocuğun gelişimi üzerinde bir hayat boyu etki edeceği düşünülmektedir. Fakat bu eğitimin aile içinde başladığı gerçeği, başta ailelere çocuklar üzerine eğitimin verilmesi gerekliliğini zaruri kılmaktadır (Adler, 2017; Freud, 2013; Jung, 2019; Piaget & Inhelder, 2019; Yavuzer, 2018). Bu durumdan mütevellit, çocuk hakları gibi önemli bir konunun çocuklara öğretilmesinin yanı sıra ailenin öğrenmesi ve çocuğa bu konudaki öğrenmelerini aktifleştireceği ortamları oluşturacak bir anlayışı kültür haline getirmeleri çok daha önemlidir. Demokrasinin kültür haline geldiği bir ortamda büyüyen çocuk demokrak ve insan haklarına saygılı bir birey olarak yetişir. Korku ve otoriteyle büyüyen çocuk ise demokrasiden uzak ve yeniliklere kapalı bir birey olarak yetişir (Kükürtcü, 2019; Yeşilkayalı, 2014; Washington, 2010). Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları sözleşme metninin 4. ve 42. Maddeleri incelendiği vakit; bu hakların bilinmesi, tanınması ve onaylanması dışında yaygınlaştırılması ve uygulanıyor olması gerektiğinin ve bu durumun sorumluluğu da başta devlete ve ailelere düştüğünün belirtildiğini görmekteyiz. Buradan da anlaşılacağı üzere asıl olması gereken, çocukların haklarını tanımadan önce, ailelerin bu hakları tanıyor ve uygulayabiliyor olması gerekir.. Madde 42’de bu durum açıkça belirtilmiştir (UNİCEF, 1989). Buradan hareketle ailenin çocuk hakları konusunda bilinçlenmesine yönelik eğitimin gerekliliği fikri doğmaktadır.

Yapılan araştırmalar (Dinç 2015; Washington, 2010) ailelerin çocuk hakları konusunda bilinç düzeylerinin çok da düşük olmadığını ileri sürerken, bu hakları yaşam içerisinde kullanmada yeterli olmadıklarını göstermektedir. Yapılan araştırmalar (Dinç, 2015; Kükürtcü, 2011 ; Washington, 2010) neticesinde ailelerin çocuk hakları konusunda doğrudan yararlanabileceği, tutumlarını geliştirebileceği kaynakların çok sınırlı olduğu ve bu sebepten dolayı ailerin bu konuda kendilerini geliştirebileceği programlara ihtiyaç duyulduğu

belirtilmiştir. Bu çalışma kapsamında ebeveynlerin çocuk hakları konusunda görüşlerini, davranışlarını ve tutumlarını geliştirmeyi amaçlayan bir program oluşturulmuştur. Bu programın literatürde belirtilen (Dinç, 2015; Kükürtcü, 2011 ; Washington, 2010) boşluğa katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Çocuk haklarına yönelik yapılan çalışmalar incelendiğinde; çocuklara yönelik (Çarıkçı, 2019; Kükürtcü, 2019; Topçu, 2019; Tur, 2019), öğretmenlere yönelik (Doğan, 2017; Fazlıoğlu, 2007; İşler, 2019), basılı yayınlara yönelik (Pembegül, 2019; Sarı, 2019) olduğuna ve ayrıca ölçek geliştirmeye yönelik iki çalışmaya (Washington, 2010; Yurtsever, 2009) rastlanmıştır. Tüm bu çalışmaların yanında ebeveynlere yönelik bazı çalışmaların da (Taşkın, 2019; Washington, 2010; Yeşilkayalı, 2014) olduğuna rastlanmış fakat tüm değişkenlerden bağımsız olarak sadece okul öncesi dönemdeki çocukların ailelerine yönelik çocuk hakları programına dayalı çocuk hakları tutumlarının geliştirilmesine dair bir çalışmanın varlığına rastlanmamıştır. Bu durumdan kaynaklı yapılacak bu çalışma kapsamında oluşturulan çocuk hakları programı, ailelerin çocuk hakları tutumlarını olumlu yönde katkı sağlayacağı düşünüldüğünden önem arz etmektedir. Programın içeriği ve modeli hakkındaki bilgiler, yöntem kısmında ayrıca ek bir başlık halinde sunulmuştur.

Bu çalışma, okul öncesi eğitime devam eden çocukların ebeveynlerine yönelik oluşturulan çocuk hakları programına katılan ve katılmayan ailelerin, çocuk hakları konusundaki tutumlarını incelemeyi amaçlamıştır. Bu amaçla şu sorulara yanıt aranmıştır:

1. Ebeveynlerin çocuk hakları konusunda tutumları ne düzeydedir?
2. Ebeveynler çocuk hakları konusunda aldıkları eğitimin çocuk haklarına yönelik tutumlarına etkisi nedir??

Yöntem

Araştırma Modeli

Yapılan çalışmanın deseni, nicel araştırma yöntemlerinden, öntest-sontest kontrol gruplu deneysel desendir. Deneysel çalışmalar, araştırmacı tarafından oluşturulmuş iki ya da daha fazla grubun, belli bir sistem içerisinde geçirdikleri değişikliği saptamak adına yapılan çalışmalardır. Deneysel desenler, grupların atamasına bağlı olarak; gerçek deneysel, yarı deneysel ve zayıf deneysel yöntem olarak isimlendirilirler (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz, & Demirel, 2018). Araştırmacı, grupların atamasını seçkisiz bir şekilde yaptığından dolayı, bu çalışma gerçek deneysel desenler kategorisine girmektedir. Deneysel çalışmalarda hangi grubun, neye bağlı olarak değiştiğini, net bir şekilde belirtmek, neden - sonuç ilişkisini anlamak adına oldukça önemlidir (Creswell, 2017). Bu hususta karşımıza bağımlı ve bağımsız değişken kavramları çıkmaktadır. Bağımlı değişken, deneysel bir çalışmada araştırmacının müdahale edemediği değişken iken bağımsız değişken ise araştırmacının müdahale ettiği, sonucu etkileyen değişkendir (Büyüköztürk, 2018). Bu çalışmada bağımlı değişken okul öncesi eğitime devam eden çocukların ebeveynlerinin tutumları iken bağımsız değişken ise bu ebeveynler için hazırlanmış çocuk hakları programıdır. Deneysel çalışmalarda öntest-sontest dışında bağımsız değişkenin etkisinin devamlılığını saptayabilmek için kalıcılık testi uygulanabilir. Öntest- sontest- kalıcılık testi şeklinde hazırlanan deneysel yöntemlere 2x3' lük karışık desen denilir (Gay, Mills ve Airasian 2014; Aktaran: Akçay 2019: 47). 2x3' lük desenin bu çalışmadaki uygulanış biçimi aşağıda verilmiştir.

Tablo 1. 2x3'lük Araştırma Desenin Çalışmaya Göre Gösterimi

Atama	Grup	Öntest	İşlem	Sontest	Kalıcılıktesti
Seçkisiz	Deney	EYÇH Ölçeği	Ebeveyn çocuk hakları programı	EYÇH Ölçeği	EYÇH Ölçeği
Seçkisiz	Kontrol	EYÇH Ölçeği	İşlemsiz	EYÇH Ölçeği	EYÇH Ölçeği

Evren ve Örneklem

Bu araştırmanın çalışma grubunu 2020-2021 eğitim öğretim yılı güz döneminde Gaziantep il merkezinde bulunan, okul öncesi eğitime devam eden çocukların ebeveynleri oluşturmaktadır. Bu çalışmada gerçek deneysel çalışmanın ruhuna uygun olarak basit seçkisiz örnekleme kullanılmıştır. Büyüköztürk (2018) göre, basit seçkisiz desende ilk olarak denek havuzu oluşturur. Ardından denek havuzundan her bir deneğe eşit olasılıkla seçilme imkanı verilerek deney ve kontrol gruplarına atamaları gerçekleştirilir. Bu çalışma kapsamında Gaziantep ilinde bulunan bazı okullar aracılığıyla ebeveynlerle görüşülmeye çalışılmış, pandemi dolayısıyla yüz yüze iletişime geçilememiştir. Araştırmacı kendi sosyal medya hesabından araştırmanın ruhuna uygun denekler bulmak için duyuru yapmıştır. Bu duyuru neticesinde 90 ebeveyne ulaşılmış ve ebeveynlere araştırma ile ilgili gerekli bilgiler Zoom uygulaması üzerinden online toplantı yapılarak verilmiştir. Bu toplantıya katılan 90 kişinin isimleri ayrı ayrı kağıtlara yazılarak bir kutuya atılmış ve araştırmacı dışında bir kişi tarafından isimlerin yazıldığı kağıtlardan tesadüfi olarak 32 kişi çekilmiştir. Seçilen bu 32 kişi ise deney ve kontrol grubu diye ayrılan gruplara eşit sayıda seçkisiz olarak atanmıştır. Çalışmanın 3. Ve 5. haftasında iki ebeveyn düzenli olarak programa katılamayacağını bildirdiklerinden dolayı bulundukları gruplardan çıkartılmışlardır. Son durumda 1 baba, 14 anne olmak üzere toplamda 15 kişilik deney grubu ve 1 baba ve 14 anne olmak üzere toplamda 15 kişilik kontrol grubu ile çalışma yürütülmüştür. Bu hususta deney ve kontrol grubunda bulunan ebeveynlerin demografik bilgileri aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

Tablo 2. Deney ve Kontrol Grubu Demografik Verilerin Dağılım Tablosu

Değişken	Deney Grubu		Kontrol Grubu	
	f	%	f	%
Ebeveyn Cinsiyeti				
Kadın	14	93.3	14	93.3
Erkek	1	6.7	1	6.7
Doğum Yılı				
2014	2	13.3	3	20.0
2015	10	66.7	10	66.7

2016	3	20.0	2	13.3
Çocuk Cinsiyeti				
Kadın	8	53.3	8	53.3
Erkek	7	46.7	7	46.7
Ebeveyn Yaş				
20-30 Yaş Arası	5	33.3	5	33.3
31-40 Yaş Arası	8	53.3	7	60.0
41-50 Yaş Arası	2	13.3	1	6.7
Doğup Büyülen Yer				
Köy	4	26.7	4	26.7
İlçe	1	6.7	1	6.7
Şehir Merkezi	10	66.7	10	66.7
Ebeveyn Eğitim Durumu				
Okur Yazar	1	6.7	2	13.3
İlköğretim	8	53.3	6	40.0
Lise	4	26.7	5	33.3
Üniversite	2	13.3	2	13.3
Ebeveyn Meslek Türü				
Ev Hanımı	11	73.3	12	80.0
Yaşlı Bakımı	1	6.7	0	0.0
Kasiyer	1	6.7	0	0.0
Kantin İşletmecisi	1	6.7	0	0.0
Sigortacılık Hizmetleri	1	6.7	0	0.0
Temizlik Görevlisi	0	0.0	1	6.7
Muhasebe	0	0.0	2	13.3

Gelir Düzeyi				
Dar Gelirli	1	6.7	1	6.7
Orta Gelirin Altı	1	6.7	1	6.7
Orta Gelir	13	86.7	13	86.7
Ebeveyn Medeni Durumu				
Evli	15	100,0	15	100.0
Bekâr	0	0.0	0	0.0
Toplam	15	100.0	15	100.0

Çalışma, 15 kontrol ve 15 deney grubu olmak üzere 30 ebeveynden oluşmaktadır. Deney ve kontrol gurubu ilişkin demografik bilgiler incelendiğinde, ebeveynlerin %93,3'ünün kadın olduğu, çocuk cinsiyetleri incelendiğinde ise %53,3'ünü kadın olduğu görülmektedir.

Deney grubundaki çocukların doğum yılları incelendiğinde; %20'si 2014, %66,7'si 2015 ve %13,3'ü 2016 yılında doğduğu görülmektedir. Kontrol grubundaki çocukların ise doğum yılları incelendiğinde; %13,3'ü 2014, %66,7'si 2015 ve %20'si 2016 yılında doğduğu görülmektedir.

Deney grubu ebeveyn yaşları incelendiğinde, %33,3'ü 20-30 yaş arası, %53,3'ü 31-40 yaş arası ve %13,3'ü 41-50 yaş arasındadır. Kontrol grubu ebeveyn yaşları incelendiğinde ise, %33,3'ü 20-30 yaş arası, %60'ı 31-40 yaş arası ve %6,7'si 41-50 yaş arasındadır. Kontrol ve deney grubunda doğup büyüyen yer değişkeni incelendiğinde %26,7'si köy, %6,7'si ilçe ve %66,7'si ise şehir merkezinde doğup büyümüştür.

Deney grubu ebeveyn eğitim durumu incelendiğinde; %6,7'si okur yazar, %53,3'ü ilköğretim, %26,7'si lise ve %13,3'ü üniversite eğitim seviyesine sahip olduğu görülmektedir. Kontrol grubu ebeveyn eğitim durumu incelendiğinde; %13,3'ü okur yazar, %40'ı ilköğretim, %33,3'ü lise ve %13,3'ü üniversite eğitim seviyesine sahip olduğu görülmektedir.

Deney grubu ebeveyn meslek durumu incelendiğinde, %73,3'ü ev hanımı, %6,7'si yaşlı bakımı, %6,7'si kasiyer, %6,7'si kantin işletmecisi ve %6,7'si sigortacılık işletmecisi mesleğine olduğu görülmektedir. Kontrol grubu ebeveyn meslek durumu incelendiğinde ise, %80'i ev hanımı, %6,7'si temizlik görevlisi ve %13,3'ü muhasebe mesleğine sahip olduğu görülmektedir.

Deney ve kontrol grubu aile gelir düzeyi incelendiğinde, %6,7'si dar gelirli, %6,7'si orta gelirin altı ve %86,7'si ise orta gelir seviyesine sahip olduklarını belirttiği görülmektedir.

Ebeveynlere Yönelik Çocuk Hakları Programı Ve Uygulanması

Yapılan literatür taraması sonucu ailelerin çocuk hakları konusunda bilinçlendirilmeleri gerektiği sonucuna ulaşılmıştır (Akyüz, 2018; Dinç, 2015; Yurtsever, 2009; Washington, 2010). Çalışma kapsamında oluşturulan program, Ünal (2015)' in ailelere yönelik oluşturulacak programların gelişim aşamaları modeline uygun olarak geliştirilmiştir. Bu modelde sırasıyla şu

adımlar bulunur: Hedef Kitlenin Belirlenmesi, İhtiyaç Analizi, Hedeflerin Belirlenmesi, Uygun Yöntem ve Tekniklerin Seçimi, Programın Yapılandırılması, Programın Uygulanması, Değerlendirme. Bu doğrultuda, program araştırmacı tarafından hazırlanıp, uzmanlar tarafından düzenlenmiş ve etik kurula gönderilerek, etik kurulu tarafından uygulama izni alınmıştır.

OBADER’de ailelere verilecek eğitimler için bazı noktalara değinilmiştir. Bunlar: ihtiyaç belirleme, çalışma çizelgesi oluşturma, hedef kitleyi belirleme, ihtiyaca yönelik oturumlar düzenlemektir. Ayrıca hangi alanda olursa olsun araştırmacı eğitime başlamadan önce bir toplantı yapmalı ve programın amaç, hedef, yer, zaman ve olası tüm sonuçları tüm herkese açıklanması gerektiği vurgulanmıştır (MEBa, 2013).

Program toplamda 24 saat, her oturum iki saat olmak üzere 12 oturumdan oluşmuştur. Ayrıca oturumlara başlanmadan önce tüm katılımcılarla bir toplantı düzenlenmiş, bu toplantıda; programın amacı, hedefi, içeriği, araştırmacının katılımcılardan beklentileri ve araştırmacının katılımcılardan beklentileri konuşulmuştur. Programın tamamı ve yapılan toplantılar Zoom uygulaması üzerinden online olarak yürütülmüştür ve kayda alınmıştır. Programın uygulamasına yönelik konu ve zaman çizelgesi aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 3. Programın Uygulamasına Yönelik Konu ve Zaman Çizelgesi

Uygulama No	Uygulama Haftası	Uygulama İsmi	Uygulama Süresi (Saat)
1	1.Hafta	Sosyal Açıdan Ailenin Yeri ve Önemi	2
2	2.Hafta	Okul Öncesi Dönemde Aile Eğitimi	2
3	3.Hafta	Aile İçi İlişkilerin Önemi	2
4	4.Hafta	İnsan Hakları	2
5	5.Hafta	Çocuk Hakları	2
6	6.Hafta	BMÇHS’nin Temel İlkeleri	2
7	7.Hafta	Çocuğun Kişisel Hakları	2
8	8.Hafta	Çocuğun Sosyal ve Ekonomik Hakları	2
9	9.Hafta	Çocuğun Kültürel Hakları	2
10	10.Hafta	Çocukta İhmal ve İstismar	2
11	11.Hafta	Bazı Özel Durumlardaki Çocukların Korunması	2
12	12.Hafta	Çocukların Ailesi Yanında ve Ailesi Dışındaki Ortamlarda Korunması	2

Veri Toplama

Deney ve kontrol grubunda bulunan katılımcılarla ayrıca bir toplantı yapılmış ve katılımcıların her sorusu yanıtlandıktan sonra toplantı sonlandırılmıştır. Ardından araştırmacı deney ve kontrol grubunda bulunan her ebeveynin adresine giderek, “Deneklerin Gönüllülüğü ve Aydınlatılmış Onam Formu”, “Bilgilendirilmiş Olur Formu” ve Yurtsever (2009) tarafından geliştirilen ve bu araştırma kapsamında uygulama izni alınan, “Ebeveyn Çocuk Hakları Tutum Ölçeğini” doldurmalarını rica etmiştir. Araştırmacı ebeveynlerin adreslerine gitmeden önce bilgilendirme yapmış, müsait olmamaları durumunda bir haftalık süre tanıyarak tolerans göstermiştir. Deney ve kontrol grubundaki ebeveynlerin ölçeği doldurup araştırmacıya teslim etmesi, araştırmacının beş gününü almıştır. Her bir ölçek ortalama yarım saat içinde doldurulmuştur. Ölçek doldurulduktan sonra katılımcılara teşekkür edilmiş ve bir sonraki aşama hakkında bilgi verilmiştir. Deney grubuna eğitimin başlangıç tarihi söylenmiş ve eğitim için gerekli uygulamalar katılımcıların telefon, bilgisayar veya tabletlerine yüklenerek hazır hale getirilmiştir. Programın uygulanması 2020 Eylül ayında başlanmış olup 2020 Kasım ayında sonlandırılmıştır. Araştırmacı, 12 hafta süren “Okul Öncesi Eğitime Devam Eden Çocukların Ebeveynlerine Yönelik Çocuk Hakları Programı” bittikten sonra ön teste olduğu gibi deney ve kontrol grubu katılımcılarının adreslerine tek tek giderek katılımcılara, son test uygulamasının yapılacağı bilgisini vermiştir. Araştırmacı, ebeveynlerin adreslerine gitmeden önce bilgilendirme yapmış, müsait olmamaları durumunda bir haftalık süre tanıyarak tolerans göstermiştir. Deney ve kontrol grubundaki ebeveynlerin, ölçeği doldurup araştırmacıya teslim etmesi, araştırmacının altı gününü almıştır. Her bir ölçek ortalama yarım saat içinde doldurulmuştur. Araştırmacı ayrıca programın etkililiğinin devam ettiğini saptamak adına son test uygulamasından dört hafta sonra deney ve kontrol grubu katılımcılarına kalıcılık testi uygulamıştır.

Verilerin Çözümlemesi

Elde edilen verilerin çözümü SPSS 21 paket programı yardımı ile gerçekleştirilmiştir. Verilerin analiz süreci üç aşamadan oluşmuştur. Öncelikli olarak veri setinin kontrolü ve analize hazırlanma süreci gerçekleştirilmiştir. İkinci aşamada ise veri setinin normallik dağılımına bakılarak yapılacak istatistiğin parametrik veya parametrik olmayan testlerden hangisi olacağına karar verilmiştir. Bulguların normal dağılıma sahip olup olmadığını belirlemek için One-Sample Kolmogorov-Smirnov Testi uygulanmış ve ayrıca bu teste ek olarak Skewness ve Kurtosis değerleri de incelenmiştir. Bu testler sonucunda Çocuk Haklarına Yönelik Ebeveyn Tutum Ölçeği ve alt boyutlarının normal dağılım göstermediği belirlenmiştir ($p = 000 < .050$) (Tablo 5). Çalışma normal dağılım göstermediği için non-parametrik testlerin kullanılması uygun görülmüştür. Son aşamada ise iki ilişkisiz örneklem arasındaki ortalamaların farkının anlamlı olup olmadığını test etmek için non-parametrik testlerden Mann Whitney U Testi ve deney ve kontrol grup içi test puanlarını karşılaştırmak için Friedman Testi kullanılmıştır.

Bulgular

Araştırmanın problemi olan “Ebeveynlerin çocuk hakları konusunda tutumlarının neler olduğu ve ebeveynlerin çocuk hakları konusunda eğitim aldıklarında çocuk haklarına yönelik tutumları ne ölçüde değiştiğini gösteren bulgular aşağıda sunulmuştur.

Deney ve kontrol gruplarında bulunan Ebeveynlerin Çocuk Hakları tutum ön-test, son-test ve kalıcılık testi toplam puanlarına ait Mann Whitney U- Testi sonuçları Tablo 'da verilmiştir.

Tablo 4. Deney ve Kontrol Gruplarındaki Ebeveynlerin Çocuk Hakları Tutum Toplam Puanlarına Ait Mann Whitney U- Testi Sonuçları

		n	Sıra Ort.	Sıra Toplamı	U	p
Ön Test	Deney	15	16,03	240,50	104,50	,740
	Kontrol	15	14,97	224,50		
	Total	30				
Son Test	Deney	15	23,00	345,00	,00	,000
	Kontrol	15	8,00	120,00		
	Total	30				
Kalıcılık	Deney	15	23,00	345,00	,00	,000
	Kontrol	15	8,00	120,00		
	Total	30				

Tablo 9 incelendiğinde deney ve kontrol gruplarında çocuk haklarına yönelik ebeveyn tutumlarında ön test ($U = 104,50, p > 0,05$) puanları açısından anlamlı bir farklılık yoktur. Deney ve kontrol gruplarında çocuk haklarına yönelik ebeveyn tutumlarında son test ($U = ,00, p < 0,05$) ve kalıcılık testi ($U = ,00, p < 0,05$) puanları açısından anlamlı bir farklılık vardır. Fark puanlarının sıra ortalamaları ve sıra toplamaları dikkate alındığında gözlenen bu farklılığın deney grubu lehine olduğu anlaşılmaktadır.

Ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik tutum ölçeğinin alt boyut ve alt tutumlarının sonuçları aşağıda tablolar halinde ayrı ayrı gösterilmiştir.

Deney ve kontrol gruplarındaki ebeveynlerin bakım ve koruma tutum ön test, son test ve kalıcılık testi puanlarına ait Mann Whitney U-Testi sonuçları Tablo 10'da sunulmuştur.

Tablo 5. Deney ve Kontrol Gruplarındaki Ebeveynlerin Bakım ve Koruma Tutumu

Ön Test, Son Test ve Kalıcılık Testi Puanlarına Ait Mann Whitney U Testi Sonuçları

		n	Sıra Ort.	Sıra Toplamı	U	p
Ön Test	Deney	15	16,20	243,00	102,00	,663
	Kontrol	15	14,80	222,00		
	Total	30				
Son Test	Deney	15	23,00	345,00	,00	,000

	Kontrol	15	8,00	120,00		
	Total	30				
	Deney	15	23,00	345,00		
Kalıcılık	Kontrol	15	8,00	120,00	,00	,000
	Total	30				

Tablo 10 incelendiğinde deney ve kontrol gruplarında bakım ve koruma tutumlarında ön test ($U = 102,00, p > 0,05$) puanları açısından anlamlı bir farklılık yoktur. Deney ve kontrol gruplarında bakım ve koruma tutumlarında son test ($U = ,00, p < 0,05$) ve kalıcılık testi ($U = ,00, p < 0,05$) puanları açısından anlamlı bir farklılık vardır. Fark puanlarının sıra ortalamaları ve sıra toplamaları dikkate alındığında gözlenen bu farklılığın deney grubu lehine olduğu anlaşılmaktadır. Buna göre çocuk hakları programı ebeveynlerin bakım ve korumaya yönelik tutumlarını olumlu yönde etkilediği söylenebilir.

Deney ve kontrol gruplarındaki ebeveynlerin bakım ve koruma boyutu ön test, son test ve kalıcılık testi puanlarına ait Mann Whitney U-Testi sonuçları Tablo 11’de sunulmuştur.

Tablo 6. Deney ve Kontrol Gruplarındaki Ebeveynlerin Bakım ve Koruma Boyutu Ön Test, Son Test ve Kalıcılık Testi Puanlarına Ait Mann Whitney U Testi Sonuçları

		n	Sıra Ort.	Sıra Toplamı	U	p
	Deney	15	16,50	247,50		
Ön Test	Kontrol	15	14,50	217,50	97,50	,553
	Total	30				
	Deney	15	23,00	345,00		
Son Test	Kontrol	15	8,00	120,00	,00	,000
	Total	30				
	Deney	15	23,00	345,00		
Kalıcılık	Kontrol	15	8,00	120,00	,00	,000
	Total	30				

Tablo 4.1.2.3 incelendiğinde deney ve kontrol gruplarında bakım ve koruma boyutunda ön test ($U = 97,50, p > 0,05$) puanları açısından anlamlı bir farklılık yoktur. Deney ve kontrol gruplarında bakım ve koruma boyutunda son test ($U = ,00, p < 0,05$) ve kalıcılık testi ($U = ,00, p < 0,05$) puanları açısından anlamlı bir farklılık vardır. Fark puanlarının sıra ortalamaları ve sıra toplamaları dikkate alındığında gözlenen bu farklılığın deney grubu lehine olduğu anlaşılmaktadır. Buna göre çocuk hakları programı ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik tutumlarından bakım ve koruma boyutunu olumlu yönde etkilediği söylenebilir.

Deney ve kontrol gruplarındaki ebeveynlerin devlet güvencesi ve desteği boyutu ön test, son test ve kalıcılık testi puanlarına ait Mann Whitney U-Testi sonuçları Tablo 12’de sunulmuştur.

Tablo 7. Deney ve Kontrol Gruplarındaki Ebeveynlerin Devlet Güvencesi ve Desteği Boyutu Ön Test, Son Test ve Kalıcılık Testi Puanlarına Ait Mann Whitney U Testi Sonuçları

		n	Sıra Ort.	Sıra Toplamı	U	p
Ön Test	Deney	15	15,23	228,50	108,50	,868
	Kontrol	15	15,77	236,50		
	Total	30				
Son Test	Deney	15	22,90	343,50	1,50	,000
	Kontrol	15	8,10	121,50		
	Total	30				
Kalıcılık	Deney	15	22,93	344,00	1,00	,000
	Kontrol	15	8,07	121,00		
	Total	30				

Tablo 12 incelendiğinde deney ve kontrol gruplarında devlet güvencesi ve desteği boyutunda ön test ($U = 108,50, p > 0,05$) puanları açısından anlamlı bir farklılık yoktur. Deney ve kontrol gruplarında devlet güvencesi ve desteği boyutunda son test ($U = 1,50, p < 0,05$) ve kalıcılık testi ($U = 1,00, p < 0,05$) puanları açısından anlamlı bir farklılık vardır. Fark puanlarının sıra ortalamaları ve sıra toplamaları dikkate alındığında gözlenen bu farklılığın deney grubu lehine olduğu anlaşılmaktadır. Buna göre çocuk hakları programı ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik devlet güvencesi ve desteği boyutunu olumlu yönde etkilediği söylenebilir.

Deney ve kontrol gruplarındaki ebeveynlerin kendi kendine karar verme tutumu ön test, son test ve kalıcılık testi puanlarına ait Mann Whitney U-Testi sonuçları Tablo 13’te sunulmuştur.

Tablo 8. Deney ve Kontrol Gruplarındaki Ebeveynlerin Kendi Kendine Karar Verme Tutumu Ön Test, Son Test ve Kalıcılık Testi Puanlarına Ait Mann Whitney U Testi Sonuçları

		n	Sıra Ort.	Sıra Toplamı	U	p
Ön Test	Deney	15	15,97	239,50	105,50	,771
	Kontrol	15	15,03	225,50		
	Total	30				
Son Test	Deney	15	23,00	345,00	,00	,000
	Kontrol	15	8,00	120,00		
	Total	30				

	Total	30				
	Deney	15	23,00	345,00		
Kalıcılık	Kontrol	15	8,00	120,00	,00	,000
	Total	30				

Tablo 13 incelendiğinde deney ve kontrol gruplarında kendi kendine karar verme tutumunda ön test ($U = 105,50, p > 0,05$) puanları açısından anlamlı bir farklılık yoktur. Deney ve kontrol gruplarında kendi kendine karar verme tutumunda son test ($U = ,00, p < 0,05$) ve kalıcılık testi ($U = ,00, p < 0,05$) puanları açısından anlamlı bir farklılık vardır. Fark puanlarının sıra ortalamaları ve sıra toplamaları dikkate alındığında gözlenen bu farklılığın deney grubu lehine olduğu anlaşılmaktadır. Buna göre çocuk hakları programı ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik kendi kendine karar verme tutumu olumlu yönde etkilediği söylenebilir.

Ölçeğin uygulandığı deney ve kontrol grubundaki ebeveynlerin bulundukları gruplar içindeki değişimlerine ait ön test, son test ve kalıcılık test puanlarına göre yapılan Friedman Testi toplam puan ve ölçeğin boyutlarına göre aldıkları puanın sonuçları aşağıda tablolar halinde sunulmuştur.

Tablo 9. Deney Grubundaki Ebeveynlerin Çocuk Haklarına Yönelik Ebeveyn Tutum Ön-test, Son-test ve Kalıcılık Testi Puanlarına Ait Friedman Test Sonuçları

Boyutlar	Test	n	Sıra Ort.	χ^2	Sd	p	İkili Karşılaştırma
Bakım ve Koruma Tutumu	Ön Test	15	1,00	26,815	2	,000	Ön-Son Ön-Kalıcılık
	Son Test	15	2,27				
	Kalıcılık	15	2,73				
Bakım ve Koruma Boyutu	Ön Test	15	1,00	30,000	2	,000	Ön-Son Ön-Kalıcılık
	Son Test	15	2,50				
	Kalıcılık	15	2,50				
Devlet Güvencesi ve Desteği Boyutu	Ön Test	15	1,00	26,815	2	,000	Ön-Son Ön-Kalıcılık
	Son Test	15	2,27				
	Kalıcılık	15	2,73				
Kendi Kendine Karar Verme Tutumu	Ön Test	15	1,00	27,000	2	,000	Ön-Son Ön-Kalıcılık
	Son Test	15	2,20				
	Kalıcılık	15	2,80				
Çocuk Haklarına Yönelik Ebeveyn Tutum	Ön Test	15	1,00	29,103	2	,000	Ön-Son Ön-
	Son Test	15	2,07				

(Toplam Puan)					Kalıcılık
	Kalıcılık	15	2,93		Son-Kalıcılık

Tablo 14'te görüldüğü üzere deney grubunda bakım ve koruma tutumu [$\chi^2_{(2,N=15)} = 26,815, p < 0,05$], bakım ve koruma boyutu [$\chi^2_{(2,N=15)} = 30,000, p < 0,05$] ve devlet güvencesi ve desteği boyutu [$\chi^2_{(2,N=15)} = 26,815, p < 0,05$], kendi kendine karar verme tutumu [$\chi^2_{(2,N=15)} = 27,00, p < 0,05$] ve çocuk haklarına yönelik ebeveyn tutum toplam [$\chi^2_{(2,N=15)} = 29,103, p < 0,05$] ön test-son test ve ön test-kalıcılık testi puanları arasında anlamlı farklılık bulunmaktadır.

Tablo 10. Kontrol Grubundaki Ebeveynlerin Çocuk Haklarına Yönelik Ebeveyn Tutum Ön-test, Son-test ve Kalıcılık Testi Puanlarına Ait Friedman Test Sonuçları

Boyutlar	Test	n	Sıra Ort.	χ^2	Sd	p	İkili Karşılaştırma
Bakım ve Koruma Tutumu	Ön Test		1,63				
	Son Test		2,13	3,382	2	,184	-
	Kalıcılık		2,23				
Bakım ve Koruma Boyutu	Ön Test		1,67				
	Son Test		2,27	3,360	2	,186	-
	Kalıcılık		2,07				
Devlet Güvencesi ve Desteği Boyutu	Ön Test		1,73				
	Son Test		2,03	2,192	2	,334	-
	Kalıcılık		2,23				
Kendi Kendine Karar Verme Tutumu	Ön Test		2,10				
	Son Test		1,73	1,719	2	,423	-
	Kalıcılık		2,17				
Çocuk Haklarına Yönelik Ebeveyn Tutum (Toplam Puan)	Ön Test		1,80				
	Son Test		1,97	1,458	2	,482	-
	Kalıcılık		2,23				

Tablo 15 incelendiğinde kontrol grubunda tüm alt boyut ve toplam puanlar açısından ön-test, son-test ve kalıcılık testi puanlarında arasında anlamlı bir farklılık görülmemektedir ($p>0,05$).

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışma, okul öncesi eğitime devam eden çocukların ebeveynlerine yönelik oluşturulan çocuk hakları programına katılan ve katılmayan ailelerin, çocuk hakları

konusundaki tutumlarını incelemeyi amaçlamıştır. Ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik tutumları, Yurtsever (2009) tarafından geliştirilen ebeveyn çocuk hakları tutum ölçeği ile ölçülmüştür. Ebeveynlere yönelik yapılan çalışmalarda ebeveynlere özellikle babalara ulaşmak güçtür (Arslan, 2019; Kesayak, 2018). Bu çalışmadaki evrenin sınırlılığı az sayıda verinin oluşmasını sağladığından tüm evrene yönelik genel çıkarımlar yapmak araştırmanın ruhuna aykırıdır. Bu sebepten sonuçları araştırmadaki örneklem üzerinde düşünmek daha sağlıklı olacaktır.

Ön test sonucunda deney ve kontrol grubundaki katılımcıların birbirine benzer tutum puanları aldıkları belirlenmiştir. Bu puanlar, Yurtsever 2011 yaptığı standardizasyon çalışmalışmasına göre incelendiğinde, genel olarak ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik tutumlarının orta ve orta seviyenin üzerinde olduğunu sonucu ortaya çıkmaktadır (Kılıçgün & Oktay, 2011). Bu bulgular, Kesayak (2018)'in yaptığı “Ebeveynlerin Çocuk Haklarına Yönelik Görüşlerinin” incelendiği çalışma ile benzerlik göstermektedir. Fakat ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik tutumları ile bu tutumlarının uygulama düzeyi arasındaki kolerasyonu saptamak güç olduğundan, kesin bir yargı ile ebeveynlerin çocuk hakları konusunda yeterli bir bilgi düzeyine sahip olduğunu belirtmek yanlıştır. Çünkü yapılan bazı çalışmalar (Dinç, 2015; Kızıllırmak & Ersoy, 2015; Washington, 2010) ailelerin çocuk hakları konusunda bilinçlendirilmesi gerektiği yönündedir.

Deney ve kontrol gruplarındaki ebeveynlerin bakım ve koruma tutum ön test puanlarına ait Mann Whitney U-Testi sonuçları incelendiğinde ebeveynlerin genel olarak orta başarı puanına sahip oldukları görülmektedir. Yurtsever (2009) yaptığı çalışmada çocukların yaşı düştükçe, bakım ve koruma boyutunun artış gösterdiğini belirtmiştir. Ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik tutumunun boyutlarından olan bakım ve koruma boyutunun en fazla önemsendiği dönem, okul öncesi dönemdir (Day, Peterson-Badali, & Ruck, 2006). Deney ve kontrol gruplarındaki ebeveynlerin bakım ve koruma boyutu ön test puanlarına ait Mann Whitney U-Testi sonuçları incelendiğinde ebeveynlerin genel olarak yüksek başarı puana sahip oldukları görülmektedir. Bu sonuçlar, Arslan (2019) ortaokula giden çocukların ebeveynlerinin çocuk haklarına yönelik tutumlarının incelendiği çalışma ile benzerlik görülmektedir. Deney ve kontrol gruplarındaki ebeveynlerin devlet güvencesi boyutu ön test puanlarına ait Mann Whitney U-Testi sonuçları incelendiğinde ebeveynlerin genel olarak orta başarı puana sahip oldukları görülmektedir. Bu sonuçlar Yazıcı, Baydar, Kandır, & Gelişli (2017) 'nin yaptıkları ebeveynlerin çocuk hakları tutumunun incelendiği çalışma ile paralellik göstermektedir. Deney ve kontrol gruplarındaki ebeveynlerin kendi kendine karar verme tutumu ön test puanlarına ait Mann Whitney U-Testi sonuçları incelendiğinde ebeveynlerin genel olarak orta ve ortanın altı başarı puana sahip oldukları görülmektedir. Yurtsever (2009) yaptığı tez çalışmasında da ebeveynlerin bakım ve koruma tutum puanları ile kendi kendine karar verme tutumu arasında negatif yönde yüksek korelasyon saptanmıştır. Bunun yanında, çocukların aile içinde bir karar verme durumunun etkisi çocukların yaşı küçüldükçe düştüğü belirtmektedir (Peterson-Badali, Morine, Ruck, & Slonim, 2004).

Deney ve kontrol gruplarında çocuk haklarına yönelik ebeveyn tutumlarında ön test ($U = 104,50, p > 0,05$) puanları açısından anlamlı bir farklılık yokken, son test ($U = ,00, p < 0,05$) ve kalıcılık testi ($U = ,00, p < 0,05$) puanları açısından anlamlı bir farklılık oluşmuştur. Fark puanlarının sıra ortalamaları ve sıra toplamaları dikkate alındığında gözlenen bu farklılığın deney grubu lehine olduğu anlaşılmaktadır. Çocuk hakları programına katılan

deney grubundaki ebeveynlerin, bakım ve koruma tutumu, bakım ve koruma boyutu ve devlet güvencesi ve desteği boyutu ön test-son test ve ön test-kalıcılık testi puanları arasında anlamlı farklılık bulunmaktadır. Kendi kendine karar verme tutumu ve çocuk haklarına yönelik ebeveyn tutum toplam ön test-son test, ön test-kalıcılık testi ve son test-kalıcılık testi arasında anlamlı farklılık bulunmaktadır. Çocuk hakları programına katılmayan kontrol grubundaki ebeveynlerin; çocuk hakları tutum ölçeğinin tüm alt boyut ve toplam puanlar açısından ön-test, son-test ve kalıcılık testi puanlarında arasında anlamlı bir farklılık görülmemektedir ($p>0,05$). Bu durumda yapılan programın ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik tutumlarını geliştirdiği söylenebilir. Washington (2010) tarafından ailelere yönelik hazırlanan çocuk hakları programının aileleri çocuk hakları konusunda bilinçlendirdiğini ortaya koymuştur. Bu yönüyle yapılan çalışma ile Washington (2010)'un yaptığı çalışma ile benzerlik göstermektedir.

Bu çalışmada kapsamında uygulanan çocuk hakları programa katılan ebeveynlerin çocuk hakları konusunda tutumlarının olumlu yönden gelişimi ve bu sonucun kalıcılık testinde de devam ettiği sonucu programın süresi ve kapsamı açısından yeterli olduğunu göstermektedir. Araştırma sonucunda çocuk hakları gibi ciddi bir konunun çocukları her yönüyle ilgilendirdiği açıkça belirtilmiştir. Bunun sonucunda çocukların çocuk hakları ve bu haklara yönelik kazanımları en erken yaşlarda çocuklara öğretilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Bu durumun gerçekleştirilmesi için ise ailelerin bu hakları ciddi şekilde biliyor ve uyguluyor olması gerekliliği açıklanmıştır. Bu çalışma sonucunda uygulamalara ve araştırmalara yönelik bazı öneriler aşağıda sıralanmıştır:

- Okula giden ya da gidecek olan çocukların ebeveynlerine, MEB bünyesinde çocuk haklarına yönelik seminerler, konferanslar, söyleşiler verilebilir.
- Okul öncesi öğretmenleri eğitim verdikleri çocukların ebeveynlerine yönelik çocuk hakları temalı etkinlikler yapıp aileleri bu etkinliklere davet edebilir.
- Okul öncesi kurumları kendi bünyelerinde ebeveynlerle çocuk haklarına yönelik toplantılar gerçekleştirebilir.
- Çocuk haklarına yönelik programlar geliştirilerek MEB bünyesinde ailelere haftalık oturumlar halinde sunulabilir.
- Okul öncesi eğitim programı içerisine çocuk haklarına yönelik aile katılımı kazanım ve göstergeler eklenebilir.
- Bu çalışma ebeveynlere yönelik çocuk hakları programını genel olarak oturumlar halinde sunmuştur. Araştırmacılar çocuk hakları gibi geniş bir konuyu daraltarak daha özel (çocuk ihmal ve istismarı-çocuk haklarında devlet güvencesi vb.) programlar gerçekleştirebilirler.
- Bu çalışmada ebeveynlerin çocuk hakları konusundaki tutumlarının çocuk hakları programı kapsamında değişimini gözlemlemiştir. Araştırmacılar bu program dahilinde ebeveynlerin çocuk hakları dışında başka (aile tutumları-çocuklara bakış açısı) tutum ve davranış özelliklerini gözlemleyebilirler.
- Uzaktan eğitim sistemlerinin her geçen gün önem kazandığı dünyamızda, ebeveynleri çocuk hakları konusunda bilinçlendirecek uzaktan eğitim sistem ve materyalleri geliştirilebilir.

KAYNAKLAR

- Adler, A. (2017). Çocuk eğitimi. (K. Şipal, Çev.). İstanbul: Cem Yayınevi.
- Akçay, B. (2019). Stem etkinliklerinin anaokuluna devam eden 6 yaş çocukların problem çözme becerilerine etkisi. Yüksek Lisans Tezi. Yıldız Teknik Üniversitesi. İstanbul.
- Akyüz, E. (2018). Çocuk hukuku-çocukların hakları ve korunması (6. bs.). Ankara: Pegem Akademi.
- Aries, P. (1962). Centuries of childhood-A social history of family life. (R. Baldick, Çev.) New York, U.S.D: Alfred A. Knopf.
- Arslan, Ç. (2019). Çocuğu ortaokula devam eden ebeveynlerin çocuk haklarına ilişkin tutumlarının incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Van.
- Büyüköztürk, Ş. (2018). Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı (24. bs.). Ankara: Pegem Akademi.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2018). Eğitimde bilimsel araştırma yöntemleri (25. bs.). Ankara: Pegem Akademi.
- Creswell, J. W. (2017). Karma Yöntemler. J. W. Creswell içinde, Araştırma deseni: Nitel, nicel ve karma yöntem yaklaşımları: 215-240 (G. Hacıömeroğlu, Çev.). Ankara: Eğiten Kitap.
- Çarıkçı, S. (2019). Çocuk hakları eğitimi programı'nın ilkokul 4. sınıf öğrencilerinin çocuk hakları tutum ve farkındalıklarına etkisi. Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimler Enstitüsü. İstanbul.
- Day, D. M., Peterson-Badali, M., & Ruck, M. D. (2006). The relationship between maternal attitudes and young people's attitudes toward children's rights. Journal of Adolescence, 29(2), 193-207. <https://doi.org/10.1016/j.adolescence.2005.05.002> adresinden elde edilmiştir.
- Dinç, B. (2015). Okulöncesi eğitim kurumuna devam eden çocukların ebeveynlerinin çocuk hakları eğitimi konusundaki görüşleri. Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi, 3(1), 7-25. doi:10.14689/issn.2148-2624.1.3c1s1m
- Dockett, S., & Perry, B. (2016). Okula hazır bulunuşluk. S. Dockett, & B. Perry içinde, Okula geçiş:algılar, beklentiler, deneyimler: 47-75 (G. B. Seyhan, Çev.). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Doğan, G. Ö. (2017). Çocuk hakları eğitiminde uzman sınıf öğretmenlerinin perspektifinden etkili çocuk hakları eğitimi: Anlayışlar ve uygulamalar. Yüksek Lisans Tezi. Gaziantep Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Gaziantep.
- Duyan, V., & Adıgüzel, C. (G. Baran, Ed.). (2017). Aile Danışmanlığı (2. bs.). (Ankara: Pelikan Yayınevi.
- Erbay, E. (2019). Çocuk hakları (2. bs.). İstanbul: Yeniinsan Yayınevi.

- Fazlıoğlu, Z. (2007). Çocuk Hakları Sözleşmesinde yer alan çocuk hakları konusunda öğretmenlerin ve yöneticilerin bilinç düzeyleri. Yüksek Lisans Tezi. Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.
- Freud, S. (2013). Çocukta fobinin analizi- küçük Hans vakası. (D. Muradoğlu, Çev.). Ankara: Say Yayınları.
- İşler, M. (2019). Öğretmen adaylarının çocuk haklarına yönelik görüşlerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Bilimler Enstitüsü. Van.
- Jung, C. G. (2019). Kişiliğin gelişimi (4. bs.). (D. Olmaç, Çev.). İstanbul: Pinhan Yayıncılık.
- Karakaş, B., & Çevik, Ö. C. (2016). Çocuk Refahı: çocuk hakları perspektifinden bir değerlendirme. Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 18(3), 887-906.
- Kesayak, Y. (2018). Ailede çocuk haklarının uygulanma düzeyine ilişkin ebeveyn görüşleri. Yüksek Lisans Tezi. Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Kastamonu.
- Kılıçgün, M. Y., & Oktay, A. (2011). Çocuk haklarına yönelik ebeveyn tutum ölçeğinin geliştirilmesi ve standardizasyonu. Buca eğitim Fakültesi Dergisi, 31(1), 1-22.
- Kızıllırmak, K., & Ersoy, Ö. A. (2015). İlkokul birinci sınıfa devam eden çocukların annelerinin çocuk haklarına yönelik tutumlarının incelenmesi (Ankara örnekleme). Hacettepe Üniversitesi Sağlık bilimler Fakültesi Dergisi, 1(2), 523-541.
- Kükürtcü, S. K. (2011). 5-6 yaş çocuklarının ailelerinin ve öğretmenlerinin kullandıkları disiplin yöntemlerinin çocuk hakları ile ilişkisinin incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimler Enstitüsü. Ankara.
- Kükürtcü, S. K. (2019). Çocuk hakları ve demokrasi eğitiminin çocukların demokratik davranışlarına etkisi. Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimler Enstitüsü. Ankara.
- MEBa. (2013). OBADER: Okul öncesi eğitimi ile bütünleştirilmiş aile eğitim rehberi. Ankara: MEB.
- MEBb. (2013). Okul öncesi eğitim programı. Ankara: MEB.
- Merey, Z. (2018). Çocuk haklarının tarihsel gelişimi. Çocuk hakları. s: 72-86. Ankara: Pegem Akademi.
- Özcan, Ö. (2017). Orta çağdan erken modern döneme çocukluğun tarihsel gelişimi. Çocuk ve Medeniyet, 2(4), 91-126. <https://dergipark.org.tr/en/pub/cm/issue/57210/807868> adresinden alındı
- Pembegül, B. N. (2019). TÜBİTAK tarafından çocuklara yönelik yayımlanan popüler bilim dergilerinin çocuk hakları açısından incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Ankara.
- Peterson-Badali, M., Morine, S. L., Ruck, M. D., & Slonim, N. (2004). Predictors of maternal and early adolescent attitudes toward children's nurturance and self-determination rights. Journal of Early Adolescence, 24(2), 159-179. <https://doi.org/10.1177/0272431603262667> adresinden alındı

- Piaget, J., & Inhelder, B. (2019). Çocuk psikolojisi (3. bs.). (O. Türkay, Çev.). İstanbul: Pinhan Yayıncılık.
- Sağlam, M., & Aral, N. (2016). Tarihsel süreç içerisinde çocuk ve çocukluk kavramları. Çocuk ve Medeniyet, 1(2), 43-56. <https://dergipark.org.tr/en/pub/cm/issue/57207/807848> adresinden alındı
- Sak, İ. T. (Z. Merey, Ed.). (2018). Çocukluğun tarihi (3. bs.). Ankara: Pegem Akademi.
- Sarı, T. (2019). Çocuk kütüphanelerinde yer alan çocuk kitaplarının çocuk hakları açısından incelenmesi: Ankara ili örneği . Yüksek Lisans Tezi. Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Aydın.
- Stearns, P. N. (2018). Çocukluğun tarihi (1. bs.). (M. Demir, Dü., H. Dikmen, & B. Uçar, Çev.) İstanbul: Dedalus Kitap.
- Taşkın, A. (2019). Çocuk hakları konusunda ebeveyn tutumları ile ortaokul öğrencilerinin farkındalık düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Giresun Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Giresun.
- Topçu, B. (2019). Yaratıcı drama temelli çocuk hakları eğitimi programının geliştirilmesi ve uygulanması. Yüksek Lisans Tezi. Gaziantep Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Gaziantep
- Tur, S. (2019). İlkokulda öğrenim gören Suriyeli sığınmacı öğrencilerin çocuk haklarına ilişkin algılarının incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Aydın.
- UNİCEF. (1989). Çocuk haklarına dair sözleşme. Mayıs 06, 2020 tarihinde UNİCEF Türkiye: <https://www.unicef.org/turkey/%C3%A7ocuk-haklar%C4%B1na-dair-s%C3%B6zle%C5%9Fme> adresinden alındı
- Ünal, F. (A. B. Aksoy, Ed.). (2015). Her yönüyle okul öncesi eğitim 25. Hedef CS Yayıncılık: Ankara
- Washington, F. (2010). 5-6 yaş grubu çocuklarına uygulanan aile katılımlı çocuk hakları eğitimi programının etkililiğinin incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimler Enstitüsü. İstanbul.
- Yavuzer, H. (2018). Çocuk psikolojisi (42. bs.). İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Yazıcı, E., Baydar, I. Y., Kandır, A., & Gelişli, Y. (2017). Ebeveynlerin çocuk haklarına ilişkin tutumlarının bazı değişkenler yönünden incelenmesi. INTERNATIONAL CHILDREN'S RIGHTS CONGRESS (CRC): 139-149. Düzc: Eğiten Kitap Yayıncılık.
- Yeşilkayalı, E. (2014). Ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik tutumları ile ilköğretim öğrencilerinin ahlaki olgunluk ve hoşgörü eğilimleri arasındaki ilişki. Doktora Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimler Enstitüsü. İzmir.
- Yurtsever, M. (2009). Ebeveyn çocuk hakları tutum ölçeğinin geliştirilmesi ve anebabaların çocuk haklarına yönelik tutumlarının farklı değişkenler açısından incelenmesi. Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimler Enstitüsü. İstanbul